

Ane huolâ meiddei jieijâd vajemist

Viehâväldi, maid perruujeeessân lii kuáhtám, lii kriisâ, mii vaikut maangâ náál ubâ perrui. Lii táváláš, ete aldarävisolmožin tun tuubdah maangälávánijd tobdoid, ko tuu pärni lii kuáhtám viehâväldi. Tehálumos ton tiileest lii, ete tun puávtáh tuárjuđ pärni toi vuovijgijn ko tot lii tunjin máhđuláš. Jis tuu naavcah iä pijssáá, ucâluu ulguupiälásii iše olán já ane tienuuvt huolâ jieijâd vajemist.

TOORJÂ LII UÁŽŽUMNÁÁL

Njunáluvâi savâstálmij peht, ovdâmerkkân:

- Jieijâd pargotiervâsvuotâhuolâttâsâst
- Jieijâd pyereestvaijeemkuávlusosiaal- já tiervâsvuotâpalvâlusâin
- Jieijâd kuávlus kriisâkuávdâst

Jieškote-uv ornijdâhtuáimein:

- Rikosuhrekocceem adai RIKU fáálá torjuu já keevâtljij ravvuid puoh rikkoos uhrijd, sii aldaulmuid já sijjân, kiäh tuodâsteh rikosääšist: riku.fi
- Váldikodáláš kriisâpuhelin (suomâkielâlijd p. 09 2525 0111, ruotâkielâlijd p. 09 2525 0112). Ávusin suomâkielân 24/7.
- Nuorten Exit ry (nuorâi exit) fáálá viärdásâštorjuu já nettiluvâlduvâid vaanhimâid, kiäi nuorah láá kuáhtám seksuaalviehâväldi.
 - **nuortenexit.fi**, toorjäteivâdem äigiväridem já nettiluvâlduvah vaanhimâid
- Suojellaan lapsia ry (suojâlop paarnijd) fáálá torjuu vaanhimâid, kiäi pärni lii šoddâm seksuaalrikkoos uhren.
 - **suojellaanlapsia.fi**, viärdásâštoorjâ seksuaalrikkoos uhre vaanhimâid
- Uvjj - Uvjâ - Uvja fáálá sâmikielâid já suomâkielân sâmikulttuur miäldásii savâstállámtorjuu, mii lii älkkeht juksâmnáál. (Puhelinpalvâlus aargâi tme 8-16 p. 040 663 8882. Ohtâvuodâ finnee meid DigiLapha peht.)
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen (illáástemkriisâkuávdáš) fáálá iše meid seksuaalviehâväldi kuáhtám ulmui aldaulmuid: **tukinainen.fi**

Ama tun tiädháh meid Laapi pyereestvaijeemkuávlus palvâlemkuállus, mast láá ravvuuh já ohtâvuotâtiäduh: [Alle 18-vuotiaiden hoito ja psykososiaalinen tuki väkivaltaepäilyn tilanteissa](#) (vuálá 18-ihâsij tipšo já psykososiaalláš toorjâ tiilijn, ko lii viehâväldi-iäpádâs)

Barnahus

Maid tun puávtáh porgâđ, jis párnád lii kuáhtám viehâväldi

Iševyevih já toorjâ aldarävisulmui

Táváliih reaktioh viehâvâldivuáttámuš maŋa

Iänááš paarnijn láá tadvâmeerhah vuosmui ohoi hirmástuttee tábáhtus maŋa. Taah láá táváliih reaktioh epítáválii tilán.

- Sun ij haalijd jurdâččid tábáhtum ääši tâi sárnuđ tast, veik muštoh pyehtih puáttid mielân čuuvtij ellen.
- Sun pala, herkittâd tâi lii huolâstum tast, ete miinii paaid tábáhtuvá.
- Sun lii rávhuttem tâi keldâšum.
- Sun uáđá hyeneeht ige sust lah puurrâmmielâ.
- Sust lii hyenes mielâ, negatiivliih jurduuh alnestis sehe ohtuuvuođâ vuáttámušah.
- Sust láá heppâd tâi sujâlâšvuodâ tobdoh tábáhtum ääšist.
- Sust lii vaigâdvuotâ kuáhtâđ soojijd, tiilijd tâi tobdoid, moh muštotteh tábáhtum ääšist.
- Sun lii vaijaa, erdum tâi taha aašijd tađe eenâb kuorâttâlhánnáá.
- Sun riijdásk aldaulmuigijn älkkeebeht ko ovdil.
- Sust láá škovlâjotteem hástuseh sehe hástuseh vuájudâtmáin já muštemáin.
- Ovdâlist sunjin mielâmielâ ääših tâi äigiájánâsah iä veltihánnáá innig addel ilo.
- Sun velttâl tábáhtum ääši maangáláván vuovijijn.
- Pärni puáhtá viggâđ suojâliđ aldarävisulmuidis: sun tiáddut virkkuuvuođâs, uccát tom maid sun lii kuáhtám tâi ij sáárnu tast ollágin.
- Riskâ uáivádâskevttimân puáhtá stuárruđ.
- Ovdebááh puurrânhemâdâstadvâmeerhah tâi eres psykkiliih tadvâmeerhah pyehtih älgid uđđâsist.

Návt tun puávtáh tuárjuđ päärni viehâvâldivuáttámuš maŋa

Veik vyerdimettum tábáhtus vaikuttâs puáhtá leđe meid kuhesáigásâš, puáhtá tast rievtsláván torjuin tuoibâđ.

Päärni uáinust merhâšittee lii aldaulmui toorjá já mieldiorroom sehe tobdo tast, ete aldaulmuuh rähisteh suu.

- Ane huolâ tast, ete pärni ij pääsi ohtuu.
- Aldarävisolmožin čääiti páárnán, ete tun tuhhiittah suu.
- Jis pärni kiäsás iärásijn, stivrii suu tehálij já torvolij ulmui luus.
- Viigâ paijeentoollâđ pärni jándur- já purâdemriitmâ. Lii pyeri, ete pärni máccá škoovlân já äigiájánâssáid tállân, ko tot lii máhđulâš. Uápis rutiineh já pyere mielâ ääših ovdedeh tuoibâmprooses.
- Sárnum lii tehálâš, mut vääldi huámmášumán meiddei pärni táárbu orrood sárnuhánnáá. Muštâl páárnán, ete tun lah ooláádmuddoost. Lii tehálâš, ete pärni kulá, ete tun tuárjuh suu.
- Vääldi pärni fáárun aargâ ohtâsijd pargoid, tegu olgonliihâdmân, määlistmân tâi eres toimáid, moodid pärni lijkkoo. Movtjidit pärni uásálistid já muštâliđ, maid sun haalijd porgâđ.
- Vääldi huámmášumán meiddei eres perruujesânijd. Päärni uábbi teikâ viljá puáhtá še tarbâšid torjuu já aibâšid eenâb aldavuodâ. Ele kyeđe suu ohtuu máhđulij kočâmâšâigijn.

Jis tadvâmeerhah taheh aargâ váduhin paijeel 4 oho tábáhtus maŋa, savâstâl pärni torjuu já tipšom táárbust áámmátulmuin. Iše puáhtá uázžud, veik tábáhtusâst ličij kuullâm kuhes äigi.